

Установа адукацыі
“Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт
імя Максіма Танка”

ЗАІВЯРДЖАЮ

Рэктар

А.І.Жук

2024 г.

Рэгістрацыйны № УД- 31-2-95 /вуч.

БЕЛАРУСКАЯ ЛІНГВАКУЛЬТУРАЛОГІЯ

Вучэбная праграма ўстановы адукацыі па вучэбнай дысцыпліне
для спецыяльнасцей:

1–02 03 01 Беларуская мова і літаратура;

1-02 03 03 Беларуская мова і літаратура.

Замежная мова (з указаннем мовы)

2024 г.

Вучэбная праграма складзена на аснове Адукацыйных стандартаў вышэйшай адукацыі АСВА 1-02 03 01-2021, (20.04.2022, №85), АСВА 1-02 03 03-2021, (20.04.2022, №85), вучэбных планаў спецыяльнасцей 1-02 03 01 Беларуская мова і літаратура (15.07.2021, №048 – 2021/у; 23.06.2022, №133 – 2022/у); 1-02 03 03 Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (англійская) (15.07.2021, №050 – 2021/у; 23.06.2022, №134 – 2022/у); 1-02 03 03 Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (кітайская) (15.07.2021, №051 – 2021/у; 23.06.2022, №135 – 2022/у)

СКЛАДАЛЬНІК:

Н.У.Чайка, прафесар кафедры беларускага мовазнаўства ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”, доктар філалагічных навук, прафесар

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Г.К.Чахоўскі, загадчык кафедры беларускага мовазнаўства Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат філалагічных навук, дацэнт;
Т.М.Тарасава, прафесар кафедры беларускай і замежнай літаратуры УА “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”, доктар філалагічных навук, прафесар

УЗГОДНЕНА:

Намеснік дырэктара па вучэбнай рабоце дзяржаўнай установы адукацыі «Гімназія № 18 г. Мінска імя І.С.Міранкова»

 М.У.Мінкевіч

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай мовазнаўства і лінгвадыдактыкі ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка” (пратакол № 10 ад 23.05 2024 г.)

Загадчык кафедры

 Д.В.Дзятко

Навукова-метадычным саветам ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка” (пратакол № 8 ад 18.06 2024 г.)

Афармленне вучэбнай праграмы і суправаджальных матэрыялаў дзеючым патрабаванням Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь адпавядае

Метадыст вучэбна-метадычнага аддзела

 Я.В.Ціханова

Дырэктар бібліятэкі

 Н.П.Сяткоўская

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

“Беларуская лінгвакультуралогія” – вучэбная дысцыпліна, якая даследуе і гістарычныя, і сучасныя моўныя факты як феномен культуры народа і знаёміць студэнтаў з праявамі ўзаемадзеяння мовы і культуры. Веды па лінгвакультуралогіі неабходныя для выяўлення механізмаў ўзаемадзеяння двух фундаментальных феноменаў – мовы і культуры, а таксама для разумення праблемы, як культура ўдзельнічае ва ўтварэнні моўных канцэптаў, якую ролю адыгрывае лінгвістыка ў вывучэнні гісторыі культуры.

Вучэбная праграма “Беларуская лінгвакультуралогія” дапаможа студэнтам сістэматызаваць набытыя веды пры вывучэнні лінгвістычных і культуралагічных дысцыплін, удасканаліць навыкі аналізу моўных з’яў і фактаў праз прызму культуры.

Мэта вучэбнай дысцыпліны “Беларуская лінгвакультуралогія”:

- абагульніць і сістэматызаваць веды навучэнцаў па тэарэтычных пытаннях мовы і культуралогіі;
- развіць і ўдасканаліць філалагічнае мысленне і культурна-моўную кампетэнцыю студэнта, навыкі крытычнага аналізу моўных фактаў і асноўных канцэптаў культуры;
- сфарміраваць навыкі практычнага ўкаранення атрыманых студэнтамі ведаў у іх будучай прафесійнай дзейнасці і іншых сферах сацыяльнай актыўнасці;
- выхаваць любоў і павагу да роднага слова, духоўнай і інтэлектуальнай спадчыны беларускага народа, пачуццё нацыянальнай самапавагі і самаідэнтыфікацыі.

Задачы вучэбнай дысцыпліны “Беларуская лінгвакультуралогія”:

- пашырыць і паглыбіць тэарэтычныя веды студэнтаў пра спосабы, з дапамогай якіх мова ўвасабляе, захоўвае і транслітэруе культуру ў сваіх адзінках;
- пазнаёміць з найважнейшымі накірункамі і школамі ў лінгвакультуралогіі;
- удасканаліць навыкі аналізу моўна-культуралагічных фактаў;
- навучыць будучых настаўнікаў беларускай, польскай і літоўскай моў выяўляць канцэпты і дыскурсы культуры, культурную семантыку канкрэтных моўных знакаў;
- садзейнічаць падрыхтоўцы высокаадукаваных, творчых і крытычна думачых спецыялістаў, здольных практычна выкарыстоўваць набытыя веды пры вывучэнні спецыяльных мовазнаўчых дысцыплін.

Месца вучэбнай дысцыпліны ў шэрагу іншых дысцыплін.

У сістэме лінгвістычных дысцыплін “Беларуская лінгвакультуралогія” на філалагічных факультэтах са спецыяльнасцю “беларуская мова” займае важнае месца. Вучэбны курс працягвае цыкл лінгвістычных дысцыплін і мае цесную сувязь з курсамі “Беларуская анамастыка”, “Беларуская дыялекталогія”, “Гісторыя беларускай літаратурнай мовы”.

Сувязь вучэбнай дысцыпліны з іншымі дысцыплінамі.

Вучэбная дысцыпліны “Беларуская лінгвакультуралогія” звязана з такімі вучэбнымі дысцыплінамі, як “Беларуская анамастыка”, “Беларуская дыялекталогія”, “Гісторыя беларускай літаратурнай мовы”, а таксама са школьным курсам беларускай мовы.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны “Беларуская лінгвакультуралогія” студэнт павінен:

ведаць:

- асноўныя тэарэтычныя паняцці лінгвакультуралогіі;
- гісторыю ўзнікнення гэтай навукі і яе разнастайныя накірункі і школы;
- галоўныя навуковыя праблемы лінгвакультуралогіі і перспектывыя шляхі яе развіцця;

— навуковую і даведачную літаратуру па дадзенай галіне мовазнаўчай навукі;

умець:

– праводзіць самастойныя лінгвістычныя назіранні, рабіць абагульненні і вывады;

– заўважаць агульнае і адметнае ў культурнай семантыцы пэўнай мовы;

– карыстацца разнастайнымі слоўнікамі, вучэбнымі дапаможнікамі і даведачнай літаратурай;

– выкарыстоўваць атрыманыя веды на практыцы;

валодаць:

– асноўнымі метадамі і прыёмамі лінгвакультуралагічнага аналізу;

– навыкамі адбору, аналізу і сістэматызацыі моўна-культуралагічных фактаў.

Вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Беларуская лінгвакультуралогія” павінна забяспечыць фарміраванне ў студэнтаў спецыялізаванай кампетэнцыі. Для студэнтаў спецыяльнасці 1-02 03 01 Беларуская мова і літаратура **СК-14:** Выкарыстоўваць гуманітарныя веды, палажэнні і метады лінгвістыкі пры вырашэнні прафесійных задач, для студэнтаў спецыяльнасці 1-02 03 03 Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (з указаннем мовы)) **СК-16:** Выкарыстоўваць гуманітарныя веды, палажэнні і метады лінгвістыкі пры вырашэнні прафесійных задач.

У адпаведнасці з вучэбным планам установы вышэйшай адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка” на вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Беларуская лексікаграфія” запланавана 100 гадзін, з іх 50 гадзін – аўдыторныя заняткі.

Форма атрымання вышэйшай адукацыі – дзённая. Форма прамежкавай атэстацыі – залік.

Размеркаванне гадзін на дзённым аддзяленні на 4 курсе:

семестр	усяго гадзін	аўдыторныя	лекцыі	практычныя	самаст. праца	форма кантролю
8	100	50	24	26	50	залік

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

1. Уводзіны

Лінгвакультуралогія як новая галіна лінгвістыкі. Прадмет, мэта і задачы курса. Значэнне курса, яго сувязь з іншымі навуковымі дысцыплінамі. Змест паняцця "*лінгвакультуралогія*". Метадалогія, метады і крыніцы вывучэння лінгвакультуралогіі. Агляд навуковых прац і дапаможнікаў па лінгвакультуралогіі. Накірункі сучаснай лінгвакультуралогіі.

2. Гісторыя і тэарэтычныя асновы лінгвакультуралогіі

2.1. З гісторыі ўзнікнення навукі. Гістарычныя перадумовы развіцця лінгвакультуралогіі. Распрацоўка праблемы “мова і культура” на пачатку XIX стагоддзя (браты Грым) і яе далейшае развіццё ў Расіі ў працах Ф.І. Буслаева, А.М. Афанасьева, У.І. Даля, А.А. Патабні і інш. Ідэі В.Гумбальта. Школа эстэтычнага ідэалізму К.Фослера. Аўстрыйская школа “Словы і рэчы”. Гіпотэзы Э. Сэпіра, Б. Уорфа і Ф. Боаса. Афармленне лінгвакультуралогіі як самастойнай галіны даследаванняў.

Лінгвакультуралагічныя ідэі ў працах лінгвістаў XX стагоддзя (А. Брукнер, Э. Бэнвеніст, К. Лэві-Строс, Г.А. Вінакур, А.С. Герд, П.Г. Багатыроў, В.У. Іваноў, У.М. Тапароў, М.І. Талстой, Ю.С. Сцяпанаў, М.М. Макоўскі, В.М. Тэлія і інш.). Лінгвакультуралагічныя накірункі даследаванняў беларускіх навукоўцаў. Далейшая дынаміка развіцця навукі.

2.2. Базавыя тэарэтычныя паняцці лінгвакультуралогіі. Культурны фонд, культурная традыцыя і культурная прастора. Культурныя семы. Культурныя канцэпты. Лінгвакультурная парадыгма. Менталітэт і ментальнасць. Лінгвакультурэма. Культурная канатацыя.

3. Мова і культура: аспекты ўзаемадзеяння

3.1. Узаемасувязь мовы і культуры. Сувязь мовы і культуры ў камунікатыўных працэсах, у антагенэзе і ў філагенэзе. Асноўныя падыходы ў распрацоўцы праблемы ўзаемасувязі мовы і культуры (філасафскі і мовазнаўчы).

3.2. Моўная і канцэптуальная карціны свету, іх адрозненне. Паняцце карціны свету, яе адрозненне ад светаўспрымання і яе адлюстраванне з дапамогай розных параметраў. Этнічная ментальнасць, карціна свету і мова. Моўная карціна свету і канцэптуальная карціна свету, іх адрозненне.

4. Моўныя з’явы як аб’ект лінгвакультуралогіі

4.1. Апісанне мовы рэгіёна з пазіцый лінгвакультуралогіі. Мова ў структуры нацыянальнай самасвядомасці. Этнічныя аспекты моўнай палітыкі. Нацыянальная мова і яе разнавіднасці (літаратурнае мова і дыялектная). Прастамоўе і жаргон як “трэцяя культура”. Арга – прафесійная субкультура. Пачуццё роднай мовы і нацыянальная самасвядомасць. Феномен адносін да роднай мовы ў шматмоўным соцыуме.

4.2. Лінгвакультуралагічны аспект беларускай фразеалогіі і параўнанняў. Фразеалогія як фрагмент моўнай карціны свету. Фразеалагічныя адзінкі як носьбіты культурна-нацыянальнай інфармацыі. Нацыянальна-

культурная спецыфіка беларускіх параўнанняў. Устойлівыя параўнанні. Паэтычныя параўнанні. Параўнанні-метафары.

4.3. Сімвалы, архетыпы беларускай культурнай прасторы. Праблема сімвала ў мовазнаўчай навуцы. Сімвал як стэрэатыпная з'ява культуры і як своеасаблівая моўная адзінка. Уласцівасці сімвала: вобразнасць, полісемія, сінанімія, матываванасць і функцыянальнасць. Архетып як устойлівы вобраз. Сувязь архетыпа з міфалогіяй. Асноўныя рысы архетыпаў.

4.4. Эталоны і стэрэатыпы беларускай культурнай прасторы. Паняцце эталона ў лінгвакультуралогіі. Стэрэатып як з'ява культурнай прасторы. Адрозненне стэрэатыпа ад эталона. Аўтастэрэатыпы і гетэрастэрэатыпы. Стэрэатыпы-вобразы і стэрэатыпы-сітуацыі. Роля стэрэатыпаў у культуры, іх функцыі.

4.5. Паралінгвістыка ў аспекце лінгвакультуралогіі. Паняцце аб паралінгвістыцы. Жэсты як носьбіты культурнай інфармацыі. Прагматызм жэставай культуры.

5. Роля мовы ў фарміраванні нацыянальнага характару

5.1. Чалавек – носьбіт нацыянальнай ментальнасці і мовы. Праблема нацыянальнага характару. Роля лексікі і граматыкі ў фарміраванні нацыянальнага характару.

5.2. Моўная асоба, узроўні валодання мовай і маўленчыя паводзіны. Паняцце моўнай асобы. Мадэль моўнай асобы і яе структурныя ўзроўні. Кампаненты моўнай асобы. Валоданне мовай: лінгвістычны і сацыякультурны аспекты. Узроўні валодання мовай. Нацыянальна-культурная спецыфіка маўленчых паводзін і маўленчага этыкету.

5.3. Нацыянальна-культурная спецыфіка значэння слова. Безэвалентная лексіка. Узнікненне лексіка-семантычных лакун. Інтэрнацыянальная лексіка.

6. Слоўнікі беларускай мовы

6.1. Фразеалагічныя слоўнікі. Парэміялагічныя слоўнікі. Анамастычныя слоўнікі. Беларускія антрапанімічныя слоўнікі. Беларускія тапанімічныя слоўнікі. Дыялектныя слоўнікі. Частотныя слоўнікі. Дыялектныя слоўнікі. Частотныя слоўнікі. Тэрміналагічныя слоўнікі. Адваротныя слоўнікі. Граматычныя слоўнікі. Словаўтваральныя слоўнікі. Марфемныя слоўнікі. Арфаграфічныя слоўнікі. Комплексныя слоўнікі.

**Вучэбна-метадычная карта вучэбнай дысцыпліны
(дзённая форма атрымання вышэйшай адукацыі)**

№ раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін		Самастойная праца	Літаратура	Форма кантролю ведаў
		Лекцыі	Практычныя заняткі			
	БЕЛАРУСКАЯ ЛІНГВАКУЛЬТУРАЛОГІЯ	24	26	50		
1	Уводзіны	2	2			
	Лінгвакультуралогія як новая галіна лінгвістыкі. Прадмет, мэта і задачы курса. Значэнне курса, яго сувязь з іншымі навуковымі дысцыплінамі. Змест паняцця "лінгвакультуралогія". Метадалогія, метады і крыніцы вывучэння лінгвакультуралогіі. Агляд навуковых прац і дапаможнікаў па лінгвакультуралогіі. Накірункі сучаснай лінгвакультуралогіі.	2	2		3, 7, 16	Вуснае апытванне, падрыхтоўка рэфератаў.
2.	Гісторыя і тэарэтычныя асновы лінгвакультуралогіі	4	6	8		
2.1.	З гісторыі ўзнікнення навукі. Гістарычныя перадумовы развіцця лінгвакультуралогіі. Распрацоўка праблемы “мова і культура” на пачатку XIX стагоддзя (браты Грым) і яе далейшае развіццё ў Расіі ў працах Ф.І. Буслаева, А.М. Афанасьева, У.І. Даля, А.А. Патабні і інш. Ідэі В.Гумбальта. Школа эстэтычнага ідэалізму К.Фослера. Аўстрыйская школа “Словы і рэчы”. Гіпотэзы Э. Сэпіра, Б. Уорфа і Ф. Боаса. Афармленне лінгвакультуралогіі як самастойнай галіны даследаванняў. Лінгвакультуралагічныя ідэі ў працах лінгвістаў XX стагоддзя (А. Брукнер, Э. Бэнвеніст, К. Лэві-Строс, Г.А. Вінакур, А.С. Герд, П.Г. Багатыроў, В.У. Іваноў, У.М. Тапароў, М.І. Талстой, Ю.С. Сцяпанаў, М.М. Макоўскі, В.М. Тэлія і інш.). Лінгвакультуралагічныя накірункі даследаванняў беларускіх навукоўцаў. Далейшая дынаміка развіцця навукі.	2	4	4	3, 7, 16	Вуснае апытванне, падрыхтоўка рэфератаў.

2.2.	Базавыя стэрэтычныя паняцці лінгвакультуралогіі. Культурны фонд, культурная традыцыя і культурная прастора. Культурныя семы. Культурныя канцэпты. Лінгвакультурная парадыгма. Менталітэт і ментальнасць. Лінгвакультурэма. Культурная канатацыя.	2	2	4	3, 7, 16	Вуснае апытванне, падрыхтоўка рэфератаў.
3.	Мова і культура: аспекты ўзаемадзеяння	4	6	8		
3.1.	Узаемасувязь мовы і культуры. Сувязь мовы і культуры ў камунікатыўных працэсах, у антагенэзе і ў філагенэзе. Асноўныя падыходы ў распрацоўцы праблемы ўзаемасувязі мовы і культуры (філасафскі і мовазнаўчы).	2	2	4	3, 7, 16	Вуснае апытванне, падрыхтоўка рэфератаў.
3.2.	Моўная і канцэптуальная карціны свету, іх адрозненне. Паняцце карціны свету, яе адрозненне ад светаўспрымання і яе адлюстраванне з дапамогай розных параметраў. Этнічная ментальнасць, карціна свету і мова. Моўная карціна свету і канцэптуальная карціна свету, іх адрозненне.	2	4	4	3, 7, 16	Вуснае апытванне, падрыхтоўка рэфератаў.
4.	Моўныя з’явы як аспект лінгвакультуралогіі	6	6	18		
4.1.	Апісанне мовы рэгіёна з пазіцый лінгвакультуралогіі. Мова ў структуры нацыянальнай самасвядомасці. Этнічныя аспекты моўнай палітыкі. Нацыянальная мова і яе разнавіднасці (літаратурнае мова і дыялектная). Прастамоўе і жаргон як “трэцяя культура”. Арга – прафесійная субкультура. Пачуццё роднай мовы і нацыянальнай самасвядомасць. Феномен адносін да роднай мовы ў шматмоўным соцыуме.	2	2	4	3, 7, 16	Вуснае апытванне, падрыхтоўка рэфератаў.
4.2.	Лінгвакультуралагічны аспект беларускай фразеалогіі і параўнанняў. Фразеалогія як фрагмент моўнай карціны свету. Фразеалагічныя адзінкі як носьбіты культурна-нацыянальнай інфармацыі. Нацыянальна-культурная спецыфіка беларускіх параўнанняў. Устойлівыя параўнанні. Паэтычныя параўнанні. Параўнанні-метафары.		2	4	3, 7, 16	Вуснае апытванне, падрыхтоўка рэфератаў.
4.3.	Сімвалы, архетыпы беларускай культурнай прасторы. Праблема сімвала ў мовазнаўчай навуцы. Сімвал як стэрэатыпная з’ява культуры і як своеасаблівая моўная адзінка. Уласцівасці сімвала: вобразнасць, полісемія, сінанімія, матываванасць і функцыянальнасць. Архетып як устойлівы вобраз. Сувязь архетыпа з міфалогіяй. Асноўныя рысы архетыпаў.	2		4	3, 7, 16	Вуснае апытванне, падрыхтоўка рэфератаў.
4.4.	Эталоны і стэрэатыпы беларускай культурнай прасторы. Паняцце эталона ў лінгвакультуралогіі. Стэрэатып як з’ява культурнай прасторы. Адрозненне стэрэатыпа ад эталона. Аўтастэрэатыпы і гетэрастэрэатыпы. Стэрэатыпы-вобразы і стэрэатыпы-сітуацыі. Роля стэрэатыпаў у культуры, іх функцыі.		2	4	3, 7, 16	Вуснае апытванне, падрыхтоўка рэфератаў.
4.5.	Паралінгвістыка ў аспекце лінгвакультуралогіі. Паняцце аб паралінгвістыцы.	2		2	3, 7,	Вуснае апытванне,

	Жэсты як носьбіты культурнай інфармацыі. Прагматызм жэставай культуры.				16	падрыхтоўка рэфератаў.
5.	Роля мовы ў фарміраваггі нацыянальнага характару	6	4	6		
5.1.	Чалавек – носьбіт нацыянальнай ментальнасці і мовы. Праблема нацыянальнага характару. Роля лексікі і граматыкі ў фарміраванні нацыянальнага характару.	2	2	2	3, 7, 16	Вуснае апытванне, падрыхтоўка рэфератаў.
5.2.	Моўная асоба, узроўні валодання мовай і маўленчыя паводзіны. Паняцце моўнай асобы. Мадэль моўнай асобы і яе структурныя ўзроўні. Кампаненты моўнай асобы. Валоданне мовай: лінгвістычны і сацыякультурны аспекты. Узроўні валодання мовай. Нацыянальна-культурная спецыфіка маўленчых паводзін і маўленчага этыкету.	2	2	4	3, 7, 16	Вуснае апытванне, падрыхтоўка рэфератаў.
5.3.	Нацыянальна-культурная спецыфіка значэння слова. Безэвівалентная лексіка. Узнікненне лексіка-семантычных лакун. Інтэрнацыянальная лексіка.	2			3, 7, 16	Вуснае апытванне, падрыхтоўка рэфератаў.
6.	Слоўнікі беларускай мовы	2	2	10		
6.1.	Фразеалагічныя слоўнікі. Парэміялагічныя слоўнікі. Анамастычныя слоўнікі. Беларускія антрапанімічныя слоўнікі. Беларускія тапанімічныя слоўнікі. Дыялектныя слоўнікі. Частотныя слоўнікі. Тэрміналагічныя слоўнікі. Адваротныя слоўнікі. Граматычныя слоўнікі. Словаўтваральныя слоўнікі. Марфемныя слоўнікі. Арфаграфічныя слоўнікі. Комплексныя слоўнікі.	2	2	10	3, 7, 16	Вуснае апытванне, падрыхтоўка рэфератаў.
	Усяго	24	26	50		Залік

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Асноўная літаратура

1. Аляхновіч М.М., Леванцэвіч Л.В. Лінгвакультуралогія: даведнік для студ.філ.фак. – Брэст, 2007. – 71 с.
2. Воробьёв В.В. Лінгвокультуралогія: Тэорыя і метады. – М., 1997. – 168 с.
3. Киселёва М.С. Лінгвокультуралогія. – М., 2005. – 235 с.
4. Маслова В.А. Лінгвокультуралогія: Учеб.посobie. – М., 2010. – 201 с.
5. Толстой Н.И. Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике. – М., 1995. – 510 с.
6. Хроленко А.Т. Основы лингвокультурологии: Учеб.посobie. – М., 2004. – 181 с.
7. Шейгал Е.И., Буряковская В.А. Лингвокультурология: Языковая репрезентация этноса. – Волгоград, 2002. – С. 56 – 63.

Дадатковая літаратура

8. Аксамітаў А.С. Беларуская фразеалогія ў граматычным, семантычным і функцыянальным аспектах // Слова беларускае. 3 гісторыі лексікалогіі і лексікаграфіі. – Мн., 1994. – С. 142 – 156.
9. Богин Г.И. Модель языковой личности в её отношении к разновидностям текстов. – Л., 1984. – 31 с.
10. Добровольский Д.О. Национально-культурная специфика во фразеологии // Вопросы языкознания. – 1997. – № 6. – С. 37 – 48.
11. Казакова І.В. Этнічныя традыцыі ў духоўнай культуры беларусаў. – Мн., 1995. – 149 с.
12. Керлот Х.С. Словарь символов. – М., 1994. – 204 с.
13. Коваль В.И. Фразеология народной духовной культуры в деривационно-семантическом аспекте: Автореф. дис...д-ра филол.наук. – Минск, 1999. – 37 с.
14. Коваль В.И. Слово поведает нам. Отражение мифологических представлений в лексике русского и белорусского языков. – Гомель, 1995. – 70 с.
15. Конан У.М. Архетыпы нашай культуры // Адукацыя і выхаванне. – 1996. № 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11.
16. Пименова М.В. Ментальность: Лингвистический аспект. – Кемерово, 1996. – 84 с.
17. Подюков И.А. Народная фразеология в зеркале народной культуры: Учеб.посobie. – Пермь, 1991. – 124 с.
18. Славянские древности: Этнолингвистический словарь. – М., 1995.
19. Славянская мифология: Энциклопедический словарь. – М., 1995. – 509 с.
20. Фацеева С.І. Традыцыйная народная сімволіка ў беларускай вясельнай паэзіі (семантыка-стылістычны аспект) Аўтарэф. дыс...кан-та філал.наук. – Мінск, 2000. – 12 с.

МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ ПА АРГАНІЗАЦЫІ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ

Для павышэння якасці прафесійнай падрыхтоўкі будучых настаўнікаў-філолагаў мэтазгодна на працягу ўсяго тэрміну навучання ў ВНУ прыцягваць кожнага студэнта да сістэматычнай самастойнай работы. Змест і формы самастойнай работы студэнтаў распрацоўваюцца супрацоўнікамі кафедры ў адпаведнасці з мэтамі і задачамі адукацыйнага стандарту.

Матэрыял, рэкамендаваны для самастойнага вывучэння, студэнты павінны атрымліваць ад выкладчыка з першых тыдняў семестра. Матэрыял для самастойнай працы, распрацаваны выкладчыкамі кафедры, можа ўключаць комплексы індывідуальных заданняў па пэўных тэмах, сістэму індывідуальных дамашніх кантрольных работ па тэмах і раздзелах дысцыпліны.

Эфектыўнасць самастойнай працы студэнтаў залежыць ад многіх фактараў. Тут і аптымальны выбранае форма працы, і дакладныя, канкрэтныя ўказанні і рэкамендацыі выкладчыка з наступнай аб'ектыўнай ацэнкай яе вынікаў і, самае важнае, сістэматычнасць і паслядоўнасць у правядзенні такой працы.

ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫКАНАННЯ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ

№ п/п	Назва тэмы, раздзела	Колькасць гадзін	Заданне	Форма выканання
2.1.	Распрацоўка праблемы “мова і культура” на пачатку XIX стагоддзя (браты Грым) і яе далейшае развіццё ў Расіі ў працах Ф.І. Буслаева, А.М. Афанасьева, У.І. Даля, А.А. Патабні і інш. Ідэі В.Гумбальта. Школа эстэтычнага ідэалізму К.Фослера. Аўстрыйская школа “Словы і рэчы”. Гіпотэзы Э. Сэпіра, Б. Уорфа і Ф. Боаса. Афармленне лінгвакультуралогіі як самастойнай галіны даследаванняў	4	Напісанне рэферата па тэме	Пісьмовая
2.2.	Культурныя канцэпты. Лінгвакультурная парадыгма. Менталітэт і ментальнасць. Лінгвакультурэма. Культурная канатацыя	4	Выкананне практыкавання або рэферат	Пісьмовая
3.1.	Асноўныя падыходы ў распрацоўцы праблемы ўзаемасувязі мовы і культуры (філасафскі і мовазнаўчы)	4	Падрыхтаваць даклад)	Вусная
3.2.	Этнічная ментальнасць, карціна свету і мова. Моўная карціна свету і канцэптуальная карціна свету, іх адрозненне	4	Падрыхтаваць канспект (рэпазіторый)	Пісьмовая
4.1.	Прастамоўе і жаргон як “трэцяя культура”. Арга – прафесійная субкультура. Пачуццё роднай мовы і нацыянальная самасвядомасць. Феномен адносін да роднай мовы ў шматмоўным соцыуме	4	Скласці канспект (рэпазіторый)	Пісьмовая
4.2.	Нацыянальна-культурная спецыфіка беларускіх параўнанняў. Устойлівыя параўнанні. Паэтычныя параўнанні. Параўнанні-метафары	4	Падрыхтаваць прэзентацыю	Вусная
4.3.	Архетып як устойлівы вобраз. Сувязь архетыпа з міфалогіяй. Асноўныя рысы архетыпаў	4	Напісанне рэферата па тэме	Пісьмовая
4.4.	Стэрэатыпы-вобразы і стэрэатыпы-сітуацыі. Роля стэрэатыпаў у культуры, іх функцыі.	4	Выкананне практыкавання або рэферат	Пісьмовая
4.5.	Паняцце аб паралінгвістыцы. Жэсты як носьбіты культурнай інфармацыі. Прагматызм жэставай культуры	2	Напісанне рэферата па тэме	Пісьмовая
5. 1.	Роля лексікі і граматыкі ў фарміраванні нацыянальнага характару	2	Напісанне рэферата па тэме	Пісьмовая

5.2.	Мадэль моўнай асобы і яе структурныя ўзроўні. Валоданне мовай: лінгвістычны і сацыякультурны аспекты. Узроўні валодання мовай	4	Выкананне практыкавання або рэферат	Пісьмовая
6.1.	Парэміялагічныя слоўнікі Беларускія тапанімічныя слоўнікі Частотныя слоўнікі Комплексныя слоўнікі	10	Напісанне рэферата па тэме Падрыхтаваць прэзентацыю	Пісьмовая Вусная
	ВСЕГО:	50		

ПЕРАЛІК СРОДКАЎ ДЫЯГНОСТЫКІ, ЯКІЯ ВЫКАРЫСТОЎВАЮЦА ПРЫ ВЫВУЧЭННІ ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ “БЕЛАРУСКАЯ ЛІНГВАКУЛЬТУРАЛОГІЯ”

Для атрымання аб’ектыўнай інфармацыі аб ўзроўні паспяховасці студэнтаў мэтазгодна сістэматычна выкарыстоўваць розныя віды кантролю, сярод якіх: апераджальны, бягучы, тэматычны, прамежкавы і выніковы. Кожны з відаў кантролю ўжываецца на пэўным этапе навучання і выконвае ў педагагічным працэсе адну з функцый: стымулюючую, навучальную, дыягнастычную, выхаваўчую і інш.

Дыягностыка кампетэнцый па дысцыпліне можа мець розныя формы.

Вусны кантроль: фронтальнае, індывідуальнае, ушчыльненае (камбінаванае) апытванне на лекцыях і практычных занятках, калёквіумы, даклады на канферэнцыях, вусныя залікі.

Пісьмовы кантроль: кантрольныя апытанні, кантрольныя работы, пісьмовыя работы, рэфераты, пісьмовыя залікі.

Тэставы кантроль: падбор каротках адказаў у адпаведнасці з заданнямі.

ПЕРАЛІК ТЭАРЭТЫЧНЫХ ПЫТАННЯЎ ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ “БЕЛАРУСКАЯ ЛІНГВАКУЛЬТУРАЛОГІЯ”

1. Лінгвакультуралогія як новая галіна лінгвістыкі. Прадмет, мэта і задачы курса. Значэнне курса, яго сувязь з іншымі навуковымі дысцыплінамі. Змест паняцця "лінгвакультуралогія".

2. Гістарычныя перадумовы развіцця лінгвакультуралогіі. Распрацоўка праблемы “мова і культура” на пачатку XIX стагоддзя (браты Грым) і яе далейшае развіццё ў Расіі ў працах Ф.І. Буслаева, А.М. Афанасьева, У.І. Даля, А.А. Патабні і інш. Ідэі В.Гумбальта. Школа эстэтычнага ідэалізму К.Фослера. Аўстрыйская школа “Словы і рэчы”. Гіпотэзы Э. Сэпіра, Б. Уорфа і Ф. Боаса. Афармленне лінгвакультуралогіі як самастойнай галіны даследаванняў.

3. Базавыя тэарэтычныя паняцці лінгвакультуралогіі. Культурны фонд, культурная традыцыя і культурная прастора. Культурныя семы. Культурныя канцэпты. Лінгвакультурная парадыгма. Менталітэт і ментальнасць. Лінгвакультурэма. Культурная канатацыя.

4. Узаемасувязь мовы і культуры. Сувязь мовы і культуры ў камунікатыўных працэсах, у антагенэзе і ў філагенэзе. Асноўныя падыходы ў распрацоўцы праблемы ўзаемасувязі мовы і культуры (філасафскі і мовазнаўчы).

5. Моўная і канцэптуальная карціны свету, іх адрозненне. Паняцце карціны свету, яе адрозненне ад светаўспрымання і яе адлюстраванне з дапамогай розных параметраў. Этнічная ментальнасць, карціна свету і мова. Моўная карціна свету і канцэптуальная карціна свету, іх адрозненне.

6. Апісанне мовы рэгіёна з пазіцыяй лінгвакультуралогіі. Мова ў структуры нацыянальнай самасвядомасці. Этнічныя аспекты моўнай палітыкі. Нацыянальная мова і яе разнавіднасці (літаратурнае мова і дыялектная). Прастамоўе і жаргон як “трэцяя культура”. Арга – прафесійная субкультура. Пачуццё роднай мовы і нацыянальная самасвядомасць. Феномен адносін да роднай мовы ў шматмоўным соцыуме.

7. Лінгвакультуралагічны аспект беларускай фразеалогіі і параўнанняў. Фразеалогія як фрагмент моўнай карціны свету. Фразеалагічныя адзінкі як носьбіты культурна-нацыянальнай інфармацыі. Нацыянальна-культурная спецыфіка беларускіх параўнанняў. Устойлівыя параўнанні. Паэтычныя параўнанні. Параўнанні-метафары.

8. Сімвалы, архетыпы беларускай культурнай прасторы. Праблема сімвала ў мовазнаўчай навуцы. Сімвал як стэрэатыпная з’ява культуры і як своеасаблівая моўная адзінка. Уласцівасці сімвала: вобразнасць, полісемія, сінанімія, матываванасць і функцыянальнасць. Архетып як устойлівы вобраз. Сувязь архетыпа з міфалогіяй. Асноўныя рысы архетыпаў.

9. Эталоны і стэрэатыпы беларускай культурнай прасторы. Паняцце эталона ў лінгвакультуралогіі. Стэрэатып як з’ява культурнай прасторы. Адрозненне

стэрэатыпа ад эталона. Аўтастэрэатыпы і гетэрастэрэатыпы. Стэрэатыпы-вобразы і стэрэатыпы-сітуацыі. Роля стэрэатыпаў у культуры, іх функцыі.

10.Паралінгвістыка ў аспекце лінгвакультуралогіі. Паняцце аб паралінгвістыцы. Жэсты як носьбіты культурнай інфармацыі. Прагматызм жэставай культуры.

11.Чалавек – носьбіт нацыянальнай ментальнасці і мовы. Праблема нацыянальнага характару. Роля лексікі і граматыкі ў фарміраванні нацыянальнага характару.

12.Моўная асоба, узроўні валодання мовай і маўленчыя паводзіны. Паняцце моўнай асобы. Мадэль моўнай асобы і яе структурныя ўзроўні. Кампаненты моўнай асобы. Валоданне мовай: лінгвістычны і сацыякультурны аспекты. Узроўні валодання мовай. Нацыянальна-культурная спецыфіка маўленчых паводзін і маўленчага этыкету.

13.Нацыянальна-культурная спецыфіка значэння слова. Безэвівалентная лексіка. Узнікненне лексіка-семантычных лакун. Інтэрнацыянальная лексіка.

14.Фразеалагічныя слоўнікі.

15.Парэміялагічныя слоўнікі.

16.Анамастычныя слоўнікі.

17.Беларускія антрапанімічныя слоўнікі.

18.Беларускія тапанімічныя слоўнікі.

19.Дыялектныя слоўнікі.

20.Частотныя слоўнікі.

21.Тэрміналагічныя слоўнікі.

22.Адваротныя слоўнікі.

23.Граматычныя слоўнікі.

24.Словаўтваральныя слоўнікі.

25.Марфемныя слоўнікі.

26.Арфаграфічныя слоўнікі.

27.Камплексныя слоўнікі.

ПРАТАКОЛ УЗГАДНЕННЯ ВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ УВА

Назва вучэбнай дысцыпліны, з якой патрабуецца ўзгадненне	Назва кафедры	Прапановы аб зменах у змесце вучэбнай праграмы ўстановы вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне	Рашэнне, прынятае кафедрай, што распрацавала вучэбную праграму
“Беларуская анамастыка”, “Беларуская дыялекталогія”, “Гісторыя беларускай літаратурнай мовы”.	мовазнаўства і лінгвадыдактыкі	Дапоўніць спіс літаратуры новымі выданнямі	Рэкамендаваць праграму па вучэбнай дысцыпліне “Беларуская палеаграфія” да зацвярджэння (праатакол № ____ ад _____.____.2024 г.)

